

ХРОНІКА

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОГО

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

У ЛЬВОВІ.

1904, вересень - грудень.

Зміст: Засідання Виділу. — Засідання секцій. — (М. Грушевський — Історія України-Руси, т. V, ч. I. М. Дикарів — Народній календарь у Вороніжчині. Др. І. Франко — Нові матеріали до історії Коліївщини. І. Кривецький — Оборонна організація руських селян на галицько-угорським пограниччю в 1848—1849 р. І. Созанський — Письменська спадщина В. Ільницького. Др. І. Франко — Причинки до української ономастики. З. Горницький — Проект еліпсографу. Др. С. Рудницький — Про морфологічні відношення горішнього бігу Дністра). — Засідання комісій. — Sprawozdane antropologicznej ekskuryzji Xwedora Wovka i geologicznej dra S. Rudnickiego. — Відозва до збирачів етнографічних матеріалів. — Участь Товариства в ювілеях. — Нові товариства і інституції, що приступили до обміну виданнями. — Нові видання Товариства.

Засідання Виділу.

XVIII зас. дня 12 жовтня.

1) Постановлено вислати письмо до магістрату м. Львова, аби видав Товариству промислову карту на ведене переплетні. 2) Принято на управителя книгарні д. Авґуста Дермала з Відня і уложено точки, на підставі яких має бути зроблений з ним контракт. 3) Постановлено дати книгарні С. Комоневського в Тернополі вибір видань у коміс. 4) Принято до відомости умову з кольпортером, зроблену з ним референтом книгарні. 5) Признано вольному

Квасниці одноравово 40 кор. підмоги. 6) Ухвалено не давати цілого накладу на книжку д. І. Верхратського „Зоологія“ з причини її великих коштів, на які Виділ не має ніякого покриття, але причинити ся до видання сумою 1.000 кор., колиб автор хотів її друкувати. 7) Ухвалено розписати конкурс на підмогу з фонду А. Бончевського в сумі 440·52 кор. з терміном вношеня подавь до 15 падолиста. 8) Принято трьох нових членів. 9) Принято до відомости, що президія вислала від Товариства і Л. Н. Вістника привіт проф. М. Карєєву по поводу його ювілея, за що він прислав подяку. 10) Призвано д. С. Томашівському 40 кор. підмоги на кошти наукової подорожи до Унгвара. 11) Принято до відомости, що статут Товариства затверджений вже намісництвом і видрукований. 12) Призвано деякі книжки безплатно читальні філії Просьвіти в Сокали та читальні Просьвіти в Заставні. 13) Ухвалено викреслити з членської книги тих членів, що залягають більше як рік із вкладками.

XIX зас. дня 17 падолиста.

1) Відчитано скаргу переплетника Е. Сножарського проти Товариства з жаданем відшкодованя за те, що буцім то Товариство зірвало з ним контракт, відбираючи йому опрау шкільних книжок і заводячи свою власну переплетню і вислухано відповідних пояснень д. К. Паньківського, по чім ухвалено віддати цілу справу адвокатови для переведеня процесу. 2) Відчитано письмо комітету, що уряджує ювілей д. М. Павлика і ухвалено вислати від Товариства д. Павлику привітне письмо і виплатити на ювілейний дар 200 кор. Постановлено також узяти участь в ювілею д. Івана Левицького, який задумано обходити в Київі. 3) Постановлено в справі полагодження університетської фундації, запросити дра В. Дутчака, адвоката в Чернівцях, відпоручника фундатора, на конференцію. 4) Принято до відомости подяку д. С. Грошницького за вибір його на почесного члена. 5) Ухвалено подякувати дру В. Полянському в Білграді за книжки, даровані до бібліотеки. 6) Призвано безплатно деякі книжки тов. „Січ“ у Курові малш.

XX зас. дня 27 падолиста.

1) Вислухано справозданя проф. М. Грушевського і дра Івана Макуха з дотеперішних пертракцій з адвокатом дром В. Дут-

чаком у справі університетської фундації. 2) Безпроцентову підмогу з фонду А. Бончевського надано студентові філософії Федорови Голійчукови. 3) Постановлено винаймати льокаль на книгарню в каменниці Дидинського при ул. Театральній, ч. 1. 4) Постановлено, що головний напис над книгарнею має бути в українській мові, а побічні у французькій, німецькій і польській. Заграничні книжки постановлено продавати по реальнім курсі. 5) Признано Зенонови Кузелі, студентові філософії в Відні 300 кор. підмоги на дальші студії. 6) Ухвалено надвижку грошей з бюджету археографічної комісії на її бажане призначити на систематичне збирання архівних матеріалів до історії України.

XXI зас. дня 15 грудня.

1) Вислухано промови, яку посвятив голова пам'яті помершого академіка Ол. Пипіва і дійсного члена Товариства та пошановано пам'ять його повстанем із місць. Заразом прийнято до відомости, що президія вислала жалібну телеграму по причині смерті покійника до Петербурга. 2) Вибрано комісію з дра К. Студинського, д. К. Паньківського і дра Г. Гарматія, яка має виробити проєкт службової прагматики для урядників і служби Товариства. 3) Прийнято до відомости контракт із Дидинським за льокаль на книгарню, що має бути списаний перед першим січнем. 4) Ухвалено випустити скорочене видане поезій О. Федьковича. 5) Постановлено вислати делегата до Київа на ювілей д. Івана Левницького. 6) Постановлено закупити для переплетні машину до смаювання клеєм окладинок. 7) Постановлено, що від нового року має вести управитель переплетні д. Гартель окремі книжки і касу. 8) Прийнято реєгнацію д. М. Павлика з бібліотекарства і признано йому виїмково з огляду на повну нездібність до праці одноразову відправу в висоті дворічної платні (3.000 кор.), одначе без прецеденсу для иньших функціонарів Товариства. 9) Передано тимчасове заступство бібліотекаря д. К. Паньківському, а рівночасно ухвалено розписати конкуре на бібліотекаря. 10) Признано по 10 кор. на коляду для бідних дітей школи ім. Маркіяна Шашкевича і ім. Шевченка та школи вправ при жіночій учительській семінарії. 11) Прийнято одного члена.

Засідання секцій і комісій.

Засідання історично-філософичної секції.

XIV зас. дня 2 падолиста.

1) Проф. М. Грушевський предложив першу частину п'ятого тому „Історії України-Руси“, яку ухвалено надрукувати в VIII т. „Збірника“ секції. 2) Він же предложив реферат д. Ф. Вовка про „Народний календарь у Вороніжчині“ М. Дикарева, який ухвалено надрукувати в „Матеріалах до укр. руської етнології“.

Зміст праці проф. М. Грушевського:

Предложена частина обіймає п'ять розділів праці. По вступній главі, де подано загальний погляд на еволюцію суспільно-політичного устрою українських земель під впливом права в кн. Литовського і Польщі, наступає огляд еволюції суспільних верств: привілеєваної (князі й пани, шляхта привілеєвана, шляхта служебна) (гл. II), непривілеєваної селянської (гл. III), півпривілеєваних — міщанства, духовенства православного (гл. IV), потім огляд управи — організації провінціальної адміністрації під власттю в. кн. Литовського і Польщі, і участі провінцій в загально-державній управі й тягарах.

Зміст праці М. Дикарева: Посмертна праця небіжчика М. Дикарева становить собою дуже корисний причинок до української етнографії, містячи у собі матеріал із досі ще мало висліженої Вороніжчини. Автор записав у порядку днів усе, що міг знайти відповідного до кожного дня у році. Окрім того додає народні звичаї що до Масниці, Посту, Великодня, Трійці

і т. д., подає усе, що належить до Тижня (окремих днів неділі) Місяця і Року з його поділами Весною, Літом, Осеню і Зимую. Під усіма рубриками знаходимо дуже детальні звістки про різні етнографічні звичаї і річи, як напр. про писанки і їх виріб, веснянки, вінки, покуманне і т. и., а також дуже численні пісні. У кінці додані ще народні прикмети що до погоди. Бувши записаними у стороні, де стикають ся дві народности, українська і великоруська, матеріали д. Дикарева мають особливу вартість із погляду порівняної етнографії.

XV за с. дня 2 грудня.

1) Др. І. Франко відчитав працю п. н. „Нові матеріали до історії Коліївщини“. 2) Д. Іван Кривецький предложив працю п. н. „Оборонна організація руських селян на галицько-угорським пограничю в 1848—9 р.“. Обі праці ухвалено друкувати в „Записках“. 3) Др. С. Томашівський інтерпелює в справі видавання корпусу народніх пісень, для яких міністерство заангажувало приватного чоловіка, а поминуло Товариство, як одиноко компетентне в тій справі. По дискусії над сею справою ухвалено в порозуміню з фільольогічною секцією і етнографічною комісією віднести ся до Виділу, аби поробив відповідні представлення в міністерстві.

Зміст праці дра І. Франка: Подаючи до друку невидану доси польську поему про уманську різню 1768 р. др. Франко на її підставі та на підставі критичного роздивлення польських споминів про ту подію висловлює думку, що польські мемуаристи, а за ними й усі пізніші історики сеї різні напустили масу туману, подають багато фантастичного, а головню в десятеро прибільшують розмір катастрофи та надають їй иньший політичний характер, ніж вона мала на правду. Автор зупиняєть ся спеціально на деяких мемуарах і показує, що прим. за мемуар Ліпомана дотеперішні історики вважали компіляцію далеко пізнійшу та рішучо не Ліпоманову, що тзв. мемуари Тучапського зовсім не походять від нїякого Тучапського, Василяннина, що був сьвідком різні, але були написані пару літ по різні о. Корчинським, наступником о. Костецького на уманським ректорстві, отже не сьвідком-очевидцем різні. Одинокий очевидець різні, Веронїка Кребсова, писала свої спомини аж 1828 р., маючи 77 літ від роду і наповнила їх байками та видумками, так що опублікована тепер поема, хоча користуєть ся записками о. Корчинського, то обік сього подає масу нових

деталів, у яких справді видно очевидця і набирає першорядної ваги для представлення історії уманської різни. Автор кінчить вказівками на інші, доси ще неопубліковані реляції про ту різню, та бажанем, щоб по їх опублікованю була доконана критична провірка всіх відомих доси споминів і документів про ту подію.

Зміст праці д. І. Кревецького: Мадярьське повстанє в 1848—49 рр. змусило австрійське правительство сконцентрувати всі свої військові сили на зревольтованій території. Через те полишило воно без відповідного догляду інші свої провінції, передовсім Східну Галичину, де ще від 1830 р. тліла непогасла іскра польської революції. Польська шляхта зі Сх. Галичини стала тепер численно переходити Карпатські гори і прилучати ся до мадярьського повстаня. Щоби не допустити до таких переходів, а ще більше щоби відбивати напади мадярьських повстанців на Східну Галичину, з'організувало австрійське правительство на цілім просторі східно-галицько-угорського пограничя краєву оборону з руських селян у числі над 50 000 людей. — Історія організованя тих селянських кадрів, їх характеристика і їх оружна акція на галицько-угорським пограничю творить головний зміст згаданої розвідки, опертої на неоголошених урядових актах і приватних записках очевидців.

Засідання фільологічної секції.

IV засідани дня 18 падолиста.

1) Директор секції, др. І. Франко відчитав письмо комітету для обходу ювілея 25-літної літературної діяльности д. М. Павлика і подав коротко її характеристику. Опісля ухвалено вислати від секції д. Павликови привітне письмо. 2) Др. К. Студинський предложив працю д. І. Созанського п. н. „Письменська спадщина В. Ільницького“, яку ухвалено друкувати. 3) Др. І. Франко предложив працю п. н. „Причинки до української ономастики“, призначену до „Наукового Збірника“, що має вийти в 1905 р.

Зміст праці д. І. Созанського: Автор переглянув рукописну спадщину Василя Ільницького і вибрав із неї найцікавіший матеріал для публікації в „Записках“ Товариства. З записок Ільницького подав автор отсі: I. Рік 1848. II. Завязанє

Ради Руської в Станіславові 1848 р. III. Собор „учених“ у двох редакціях. IV. Виклад про словянську філософію, який виголосив Ільницький на соборі „учених“. V. Проект орґану „Матиці“. VI. Мисли над образованем малор. язика. VII. Листи. Самі матеріяли попередив автор вступом, в яким зупиняєть ся над кожною запискою, обговорює її вартість та додає від себе доповнення і уваги. Більшість сих записок подає нам дуже цікаві причинки до пізнання культурного руху Галицьких Русинів, почавши від 1848 р. Статі про собор „учених“ містять у собі не в порівнанню більше даних, чим „Очерк“ Якова Головацького. В замітках Ільницького про образованє малор. язика та в проекті орґану Матиці находимо вірну характеристику літерат. прямованя Галицьких Русинів у 50 і 60 роках мин. віку, як і немешє цікавий причинок до пізнаня особи Мик. Устияновича. До сих літературних матеріялів долучив автор кілька листів із приватної переписки В. Ільницького, в яких годить ся піднеси лист Г. Онишкевича, як інтересну характеристику літерат. роботи Буковинських Русинів у 80 роках.

Зміст праці дра І. Франка: Згадавши на вступі про важність досліду над прозвищами і про дотеперішні праці на тім полі у нас (проф. Сумцова та др. Вол. Охримовича) автор подає проби систематики прозвищ, зроблені обома сими вченими і зупиняєть ся над групою прозвищ тепер або вимерлих, або близьких вимертя, а власне над прозвищами, що мають форму gen. sing. masc. або femін. від імени патронімічного або метронімічного або иньшого (Іван Панькового, Глухого, Кривої), далі над групою, що має форму gen. plur. neutr. прим. Процевят, Романчат, і нарешті посередню групу plur. neutr. Романча, Процевя і т. и. На основі актового матеріялу, опублікованого в перших чотирьох томах Жерел до історії України Руси автор досліджує соціальний і національний підклад тих прозвищ і пробує винайти звязок між ними і устроєм тзв. дворищ у нашім краю.

Засіданя мат.-прир.-лікарської секції.

V засіданє дня 22 вересня.

1) Др. В. Левицький предложив працю Зенона Горницького п. н. „Проект еліпсографу“ та „Бібліографію і хроніку матема-

тичну". 2) Др. С. Рудницький предложив працю: „Про морфологічні відношення горішнього бігу Дністра“. Всі праці ухвалено друкувати в „Збірнику секції“. 3) Др. С. Рудницький предложив справозданє з наукової екскурзії на Буковину і в Турчанські гори, яке прийнято до відомости. 4) Директор секції, д. І. Верхратський повідомив секцію, що він годить ся з її ухвалою, аби секцію заступав у Виділї як делегат д. В. Шухевич.

Зміст праці д. З. Горницького: Автор представляє винайдений ним модель еліпсографу, подає його конструкцію, спосіб уживання і аналітичний доказ на се, що начеркнена крива буде дійсно еліпсою.

Зміст праці дра С. Рудницького: В першій главї описує автор топогеологічно і морфологічно карпатську часть бігу Дністра і його допливів (по части на підставі своїх екскурзій), звертаючи при тім головну увагу на ті питоменности тих річних долин, що кидають світло на спосіб їх повстаня пр. на загально виразну поперечність долин, на врізані меандри деяких рік, річок і потоків, на напрям долин місцями зовсім скісний зглядом на пряму гірських хребтів і геологічних полос. В другій главї обговоривши коротко флішеву фацієс та її стратиграфію, автор розсмотрює морфологічні прикмети пісківцевої карпатської верховини, що належить до сточища Дністра і кваліфікує її як „виобразовані ґраткові гори“. З ближших дослідів виходить, що в обсягу карпатського сточища Дністра належить вирізнити дві морфологічні області: західну (на схід по Стрий і Опір) і східну. Західна визначаєть ся скісним напрямом долин, долинами меандровими, більшим розвитком долин поздовжних, однастайністю довгих гірських хребтів і їх типово ґратковим уложенем, вкінци-ж дивною постійністю висот хребтів та верхів. У східній області ґратковий тип значно менше виразний, бракує одноцільних довгих хребтів та виобразованих поздовжних долин, напрям більших і ліпше виобразованих долин стає чисто поперечний, постійність хребтових та верхових висот у значній мірі уступає. В третій главї приступає автор до розв'язання проблему витвореня річних долин сеї області головню на підставі морфологічних даних, тому що дотеперішних геологічних знимок не вважає достаточо докладними. Долини Дністра і його всіх більших карпатських приток проломові в цілости або в більшій части свого пробігу. Автор переходить по черві всі теорії повстаня проломових долин і оглянувши їх

критично приходиться до пересвідчення, що річні долини проломові висше згаданої східної морфологічної області старші ніж гірські хребти перетяті ними. Слідів давних озер та другостепенних переливів нема, так само нема жадних підстав до приймања епігенези, а щоби вияснити тутешні проломи вспятною ерозією (теорія Левля), требаб приймати так дивовижний збіг обставин, що теорії вспятної ерозії не мож брати в рахунок. Проломи східної морфологічної області карпатського сточища Дністра треба отже вважати за тектонічні фалдові проломи. Де що інакші є відношеня в західній морфологічній області. Скісний зглядом хребтів і геологічних полос напрям тутешних проломових долин, дальше меандрові долини і дивна постійність хребтових та верхових висот приневолюють автора прийняти тут в епосі горішнього міоцену кадовбову верхню, що могла повстати або під впливом морської абразії, або і спільною діяльністю сухопутної ерозії і денудациї (reperplain). Коли потім долішній денудацийний позем обнизив ся, врізали ся ріки в кадовбову верхню, однак давні відносини проявляють ся до нині в напрямі долин і врізаних меандрів. Проломові долини західної морфологічної області карпатського сточища Дністра треба отже зачислити до денудацийних, випрепарованих проломів.

Засідання археографічної комісії.

II зас. дня 2 падолиста.

Комісія нараджувала ся над пропозицією проф. М. Грушевського видати кодекс матеріалів до історії козаччини збірними силами і постановлено скликати анкету для з'організованя систематичної акції в архівальних студіях.

III зас. дня 2 грудня.

1) Др. К. Студинський подав до відомости стан друку „Пам'яток до укр. руської мови і літератури“, т. V. 2) Проф. М. Грушевський повідомив комісію, що Виділ полагодив прихильно представлене комісії, аби решту з субвенцій, признаних їй, полишити в її розпоряджисті. 3) Постановлено вести далі копіюване документів до внутрішньої історії Галичини.

Засідання правничої комісії.

III зас. дня 21 жовтня.

1) Комісія уконституувала ся вибравши головою д-ра С. Дністрянського, заст. голови д. І. Чернявського, секретарем д-ра П. Рондяка. 2) Ухвалено в засаді потребу видання науково обробленого систему суспільної економії і постановлено порозуміти ся в тій справі з Виділом. 3) Постановлено обмінювати ся виданнями з редакцією „Österreichische Richter-Zeitung“.

IV зас. дня 5 грудня.

1) Др. С. Дністрянський предложив комісії стан справи ревізії цивільного кодексу. По дискусії ухвалено звернути ся до всіх руських правників із просьбою, щоби надсилали комісії свої уваги що до того, в якім напрямі вимагає цивільний кодекс змін, і коли збереть ся матеріал, комісія обробивши його предложить кругам, що гаймають ся виготовленем реформи.

Справоздає з екскурзій.

I. Справозданє антропольогічної експедиції д. Хв. Вовка.

Антропольогічна подорож сього року мала на меті найбільше розсліди руського населення Карпат — Бойків і Гуцулів, особливо Буковинських. Перша частина експедиції відбута у дуже корисному товаристві дра Ів. Франка і д. Кузелі, почалась із Мшанця. Дякуючи ласкавій заповові вп. о. Зубрицького у протягу більше як тижня можна було узяти досить численні поміри і зібрати чимало етнографічних спостережень, а також зробити і багато фотографій. Відвіданне ярмарку у Лютовисках теж дало чимало цікавих етнографічних результатів. Другим пунктом довших розслідів була Дидьова, де теж дякуючи о. Кузіву можна було зробити досить численні поміри. Починаючи з Ліктя можна було замітити досить значну етнографічну зміну особливо що до носі, а також по части й будівлі, зміна та показалаь зовсім рішучою за Турочками і особливо у Борині. У Борині відбули ся досить численні поміри, а також зроблено було кілька фотографій дотичних церковної археології. Подорож із Борині через Висічки, Комарники і Матків до Смержа, а із Смержа через Тухольку і Кальне до Лавочного дала теж дуже багато цікавих етнографічних спостережень і констатувала нові етнографічні відміни, залежні може бути від близького сусідства Угорщини, а скорійш усього від того, що цілком відрубний і оригінальний етнографічний тип Старо-самбірських Бойків, коло Лавочного і далі по р. Стрию має у собі вже далеко більше спільного з Гуцудами. Ціле обійсте витягнене у одну довгу будівлю під одним дахом, майже виключне

у Мшанці, Дидьовій і далі — вже починає розриватись у Борині, а коло Лавочного і далі ми бачимо вже чотирикутні оселі, хоч і не такі замкнені, як за гражда у Гуцулів. У ноші починаючи з Лавочного в'являєть ся вже друшляк, більш або менш змінений гуцульський киптар; одержа стає більше кольоровою, особливо вишивки (на уставках), у котрих вже вбачаєть ся цілком гуцульська поліхромія. Починаючи з Лавочного поміри були зроблені у Славську, у Тухлі, у Гребенові, у Скольому, у Синевідську і у Крушельниці, за ласкавою поміччю о. о. Качмарського, Давидяка, Мінька, Строцького і Здерковського, а також дра Чайківського у Скольому. Поміри ті дадуть спроможність сконструювати виводи Коперницького, котрому напр. населенне Тухлі видалось — і здаєть ся хибно — дуже відрубним від решти Бойків.

Експедиція на Буковину має багато завдячити ласкавій допомозі д. Поповича, головного інспектора народних шкіл краєвих, а також і д. л. народних учителів, котрі не пожалували ні свого часу, ні чималої іноді, праці щоб полегшити роботу експедиції. Після майже тижньових помірів у Черновецькому краєвому шпиталі, де експедиція знов була принята з найбільшою ласкою д-ром Филиповичем, антропологічні поміри відбули ся у Бродині, у Шипоті, у Селетині, у Плоскій, у Сергіях, у Сторонці-Путилові, де дуже багато причинив ся успіху помірів д. судія Федорович і у Дихтинцях. Частина подорожі мала особливу вагу тому, що буковинська Гуцульщина не була ще ніким відвідана і антропологічні поміри відбули ся там у перший раз. Досить велика серія фотографій разом із результатами помірів даєть дуже корисний матеріал і для антропології і для етнографії краю, руське населенне котрого здаєть ся виявляє тіж самі відміни, як і населенне галицької Гуцульщини, окрім може де-якого впливу румунського, котрий в усякому разі може ще бути дуже спорним, бодай з погляду антропологічного і етнографічного.

Перебравшись до ріки Черемошу і задержавшись кілька часу у Довгополі задля студій більше етнографічних, експедиція відвідала села по Чорному Черемоші: Ясенів-Горішній, Криворівню і Жабє, де з ласкавою поміччю о. о. Ів. Попеля і О. Волянського, а також ш. директора спеціального шпиталю у Жабю дра Добошинського і артиста д. Машковського, котрий у протягу

кількох літ студіює вже Гуцульщину з погляду артистично-етнографічного — зроблено було теж чимало помірив і фотографій, а також плянів осель і т. п.

У протягу експедиції 1903 року мало ся найголовнійше на меті зібрати як можна більше помірив і ддятого поміри відбували ся найбільше по великих центрах, де можна було знайти багато приступного матеріалу як наприкл. по шпиталях (у Перемишлі у Коломиї, у Чернівцях), по касарнях і криміналах (у Коломиї і пр.). У подорожі сього року вважало ся більше корисним відшукувати антропологічний матеріал на містї, у його етнографічній обстанові, що давало спроможність окрім чисто етнографічних студій міряти цілі іноді досить великі родини і робити загальні обсервації типу і його відмін. Через се експедиція 1904 р. дала число помірив трохи меньше ніж торішня: коло 300, але-ж число фотографій (майже усі зміряні люде були фотографовані 2 рази: en face і en profil), а особливо етнографічних спостережень, було далеко більше. Окрім дуже численних (більш 600) фотографій носі і будівлі, плянів хат і обійстя, були зроблені дуже численні записи і між иньшим д. Кузеля записав ціле весілле у Лавочному.

Таким побитом, окрім невеликої частини Бойків (на південь від Стрия) і Лемків, майже увесь простір руського склону Карпат був відвіданий і більш, або меньш обсліджений. Дуже пожадано було-б, як би сі студії були закінчені ще експедиціями на Лемки і на Угорську Русь, досі ще ні з антропологічного, ні з етнографічного погляду майже цілком не відому.

II. Sprawozdane z geologicznej ekskurzji dra С. Рудницького.

За запомогою уділеною Товариством др. Стефан Рудницький у липни 1904 взяв участь у научній екскурзії геологічній проф. дра Уліга на Буковину, був при розслідах бережної заглибини перликомезозойчної коло Кімполонгу, Пожорити і т. д., при знишці Чорного Ділу над жерелами Перкалаба і оглянув скалицю в Красній. 2) В серпни 1904 відбув геоморфологічну екскурзію в жерельну область Дністра. Її висліди поміщені в розвідці п. в. Знадоби до морфології карпатського сточища Дністра.

До збирачів етнографічних матеріалів.

Дуже часто звертають ся до нас різні люди, особливо молоді, в запитом, як і що належить записувати від народа, аби опісля воно могло бути надруковане. Не маючи спромоги відповісти всім із окрема, ми подаємо тут короткі вказівки, а коли-б хто хотів зайняти ся виключно одним відділом записів, просимо звернути ся до нас по подрібні інформації, яких ми уділимо радо чи приватно, чи друком.

Перш усього, як належить записувати? Кожний запис мусить бути виразний, чіткий, написаний лише на одній стороні паперу. Довші оповідання найліпше списувати на чвертках звичайного паперу, менші на вісімках; приповідки, загадки, вірування, ліки записувати на маленьких карточках, але все окремо; на одній картці не можна писати дві приповідки або загадки; карточки по записі звязати шиурочками, аби не порозсипали ся. При довших оповіданнях належить під кожним із окрема подати місце запису (село), імя оповідача і записувача; під такими короткими, як приповідки, вистане подати місце, а лише раз на одній картці написати своє імя і тої особи, що говорила. Привзбирані матеріяли найліпше пересилати як рекомендовану перепаску або як пачку; листами коштує пересилка далеко більше. Довші оповідання належить записувати дословно від оповідача під диктат, тому й треба його вперед навчити диктувати. Не можна від себе нічого додавати до запису, ані викидати з нього. Правopiсь записів має бути шкільна,

але місцеві прикмети говору мають бути задержані. Коли говорять де: шапка, жеба, сіль, ходит, робет, водов, кож цимра і т. и., то не можна тих форм справляти на: шапка, жаба, сіль, ходить, роблять, водою, вже, кімната — але лишити все без зміни. Вірування і ліки можна передавати й своїми словами, але се належить врівно зазначити.

В найблизшій будучности будуть друкувати ся такі матеріали — тому й їх головню треба записувати:

I. З пісень: а) Колядки (народні, не церковні коляди) і щедрівки. б) Козачки (шумки, чабарашки), коротенькі пісні до танцю, яких звірцем може послужити отся:

Ой продала баба вівці
Тай купила бинду дівці.
Бинда ясна, дівка красна,
Нема зубів, лише ясна.

Можна буде записувати й коломийки, але хто їх схоче записувати, мусить собі перше набути той том „Етнографічного Збірника“, в яким вони тепер друкують ся (вийдуть десь у марті), щоб надрукованих уже не записував другий раз. в) Гагілки (найліпше списати всі, що існують в якімсь селі). г) При нагоді Різдва добре посписувати тексти і подати описи і малюнки вертепа, кози, геродів, уланів і иньших останків різдвяних народніх ігор, не вважаючи на те, чи їх текст чисто руський, чи мішаний з польським або й зовсім польський, коли лише їх представляють руські колядники руської публіці.

II. Проза. а) Найбільшу увагу просимо звернути тут на демонологічні матеріали: оповідаля про чортів, різних страхів, хованців (домовиків), блуд, смерть і персоніфіковані хороби, мерців, покутників (душ на покуті), висільників і топельників, упирів, вовкулаків, відьом і чарівниць та знахорів і чарівників, хмарників (градобурів), інклюзників, закопані скарби. Для ліпшої орієнтації найліпше справити собі „Етногр. Збірник“ т. XV, де вже такі матеріали надруковані (кошт. 4 кор.)

б) Особливу увагу належить звернути теж на місцеві перекази (про гори, ріки, могили, скали, части села, луки, гаї, ліси, урочища і ин.), яких є багато в кождім селі, а яких до тепер у нас майже не записувано.

в) Так само важні оповідання про історичні особи і події (не вигадані), хоч би й дрібні, прим. про духовних, учителів (давнійших), далі про панів, урядників, послів, міністрів, князів і ин. (в нас є багато оповідань про цїсаря Йосифа і Марію Терезу, про архикн. Рудольфа), про чумаків, опришків (Добуш), голод, холеру (і иньші пошести), неврожаї, бунти (лїси і пасовиска), страйки і иньші такі події.

г) Зьвірячий епос (де виступають зьвірі як герої) і байки (оповідання в моральною тенденцією).

д) Приповідки (пословиці і загадки). Для орієнтації, як записувати приповідки, належить собі добути „Етн. Збірн.“ т. X (кошт. 3 кор.). Друкуєть ся і за два-три місяці вийде й другий том приповідок.

е) Віруваня (забобони) і народні ліки (народня медицина). Для орієнтації, як треба записувати віруваня, належить справити собі „Етн. Збірн.“ т. V (кошт. 4 кор.). Народньої медицини в нас не друквано ще, а хто хотів би нею заняти ся спеціально, тому поручаємо познайомити ся вперед із книжкою д-ра Ю. Талька-Гринцевича „Zarysu lecznictwa ludowego na Rusi południowej“, яку можна у Львові позичити в кожній бібліотеці, або дістати в кожній антикварні по невисокій ціні (4—6 кор.). При записуваню народ. медицини треба описувати всьо дуже докладно; такі загальні записи, як: „На біль голови прикладають бараболі“ — нічого не варті, бо анї не знати, в котре місце голови її прикладають, анї в якім видї: чи сиру, чи варену, чи краяну, чи тергу і т. д.

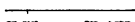
ж) Можна також записувати анекдоти, казки, новелі, легенди, але для того належить собі справити відповідні томи „Етногр. Збірника“, щоби не записувати другий раз того самого. (Анекдоти — Етн. Зб. VI, ціна 4 кор.; казки — Етн. Зб. VII, ціна 2 кор. (також III—IV, XV т.); новелі — Етн. Зб. VIII, ц. 2 кор.; легенди — Етн. Зб. XII—XIII, ц. 6 кор.).

Ми подаємо тут лише загально доступні і не дорогі книжки, бо фольклорна література незвичайно широка. Кожному одначе, що схотів би заняти ся яким спеціальним предметом або студією над якою фольклорною темою, послужимо радо докладнішими вказівками.

На кінці зазначимо, що кождий співробітник дістає безплатно ті томи „Етногр. Збірника“, в яких друковані його матеріали. Коли-б записаних матеріалів було більше число, тоді може записувач дістати безплатно й иньші томи „Етногр. Збірника“, а навіть иньші етнографічні видання Товариства. Всі записки належить пересилати під адресою : Наук. Тов. ім. Шевченка. Львів, ул. Чарнецького, 26. Для етнографічної комісії.

Др. І. Франко.

Вол. Інатюк.

Участь Товариства в ювілеях.

В осені обходжено кілька ювілеїв, в яких Товариство і редакція Літ. Наук. Вістника брали участь. Хропальногічно належить згадати тут на першій місці про ювілей визначного російського ученого Миколи Карєва, якому вислано привітну телеграму такого змісту :

Наукове Товариство імени Шевченка і редакція Літературно-Наукового Вістника засилають свому високоповажному співробітнику й прихильнику в нагоди трицятипятиліття наукової діяльності сердечний привіт і бажання довгої плідної діяльності.

Грушевський.

Франко.

Гнатюк.

На сю телеграму прислав ювілят відповідь такого змісту :

Приношу самую искреннюю, самую глубокою, самую сердечную благодарность Науковому Товариству имени Шевченка и Редакции Литературно-Наукового Вѣстника, оказавоющихъ мнѣ великую честь причисленіемъ меня къ своимъ сотрудникамъ, за поощрительную телеграмму и выражения въ ней пожеланія.

Душевно преданный и всегда готовый быть полезнымъ Товариству и Лит.-Наук. Вѣстнику

Н. Карѣевъ.

В падолисті обходив ювілей дійсний член Наук. Тов. ім. Шевченка, д. Мих. Павлик. Із тої нагоди вислано йому привіт такого змісту :

Високоповажані Добродію! Наукове Товариство ім. Шевченка пересилає Вам з нагоди Вашого ювілею щирі поздоровлення і бажання як найкрасших успіхів у задуманих Вами наукових і літературних працях. — За Видім Наукового Товариства ім. Шевченка: Проф. Кирило Студинський, заступник голови. Др. Гр. Гарматій, член Виділу.

На ювілей довголітнього звичайного і почесного члена Товариства д. Івана Левицького в Києві їздив як репрезентант Товариства заступник голови др. К. Студинський. Він відчитував також адреси, вислані Ювілятові від Товариства і редакції Літ. Наук. Вістника, такого змісту :

Від Наук. Тов. ім. Шевченка: Високоповажаний Добродію Іване Семеновичу! Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові, здавна зачисляючи Вас до своїх почесних членів, користується ся отсею радісною нагодою 35-літнього ювілею Вашої славної та плодovitої літературної праці, щоб зложити Вам і від себе сердечні бажання здоровля, довгих іще літ і нових успіхів на полі літературної творчости. Шануючи в Вас одного з найкрасших майстрів нашої мови, Товариство підносить особливо ту обставину, що від самого початку своєї письменської діяльности Ви були одним із перших Українців, що друкували свої праці в Галичині і тим у часах важкого занепаду національної думки й творчости причинили ся дуже багато до піддержання віри в її крашу будущину по сей і по той бік Збруча. Товариство бажає Вам і всім тим, що шанують Ваше ім'я й Вашу творчість, дожити як найшвидше тої щасливої хвилі, коли спадуть вікові пута, що досі сковують наше слово і нашу громадську думку, і на покладеній Вашою працею тривкій основі нові покоління могутимуть у повній свободі будувати величню будову нової, відродженої України.

Від редакції Літ. Наук. Вістника: Високоповажаний Добродію! Любий і Шановний наш Ювіляте! Ювілей 35-літньої плодучої літературної діяльности українського письменника річ така рідка і незвичайна, а спеціально ювілей Ваш, творця так многих ярких і на віки незабутних постатей і малюнків, чаром великого

творчого таланту вихоплених із українського життя, такий радісний правник для всієї нашої країни, що не диво, коли він відбивається широкою луною від Карпат до Кавказу, від Сяна до Кубані, і ще далі, доки лунає українське слово і чарує серце українська пісня. І редакція Літературно-Наукового Вістника у Львові, числячи Вас між своїх співробітників і гордячи ся тим Вашим співробітництвом, прилучує свій голос до величнього хору учасників нинішнього сьвята, бажаючи Вам іще многих успіхів на ниві літературної творчости, а нашій літературі ще не одної коштовної перлини з під Вашого пера. Обіймаючи своїм любячим серцем усю Україну, викаючи своїм високо художнім оком у всі верстви нашого народа. Ви дали для грядущих поколінь незабутні взірці літературної творчости і заравом увіковічили багато типів та моментів життя нашого народу. Ви були поперед усього артистом і то виключно українським артистом, були щирим і безповоротним Українцем у пору, коли й найкрасні сини України хитали ся на роздорожі. От тим то ми, молодше покоління, в нинішню радісну хвилю підносимо і свій голос: Най жие Іван Нечуй Левицький! Най жие і розвивається і все новою красою пишавсь ся українське слово!

Нові товариства й інституції, що приступили до
обміну виданнями.

Bielitz-Biala. Redaktion der Mitteilungen des Beski-
denvereins.

Czernowitz. Redaktion der Osterreichischen Richter-
Zeitung.

Liège. Redaction de „Wallonia“.

С П е т е р б у р г ъ; Музей антропологии и этнографии им.
импер. Петра Великаго.

Нові видажя Товариства.

Записки Наукового Товариства імени Шевченка, виходять у Львові що два місяці під редакцію Михайла Грушевського. Рік XIV. Т. LXI. Кн. V. Львів, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 192, 8°. Ціна 3 кор. Зміст: 1) Козаччина на переломі XVI і XVII в. (1591—1603), написав Василь Доманицький. Ст. 33—64. — 2) Предтеча унії, критично-історична студія, написав Олександр Сушко. Ст. 126—177. — 3) Нові причинки до історії відносин російського правительства до України в 1720-х і 1730-х рр., написав Ів. Джиджора. Ст. 1—40. — 4) Miscellanea: а) „Козаки“ в Галичині 1605 р., под. М. Грушевський; б) Маркіян Шашкевич про свою читанку, под. М. Тершаковець; в) Чи Шашкевичеві вірші? под. І. Франко. Ст. 1—5. — 5) Наукова Хроніка: Етнографія в західно-європейській науковій літературі останніх років, подав Зеенон Кузеля (докінчене). Ст. 1—25. — 6) Бібліографія (рецензії й справоздання). Ст. 1—38.

Записки Наукового Товариства імени Шевченка, виходять у Львові що два місяці під редакцію Мих. Грушевського. Рік XIII. Кн. VI. Т. LXII. Львів, 1903. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 192, 8°. Ціна 3 кор. Зміст: 1) Матеріяли до історії Коліївщини. III. Польська поема про уманську рівню, подав др. І. Франко. Ст. 1—40. — 2) Козаччина на переломі XVI і XVII в. (1591—1603), написав Василь Доманицький (VI—X). Ст. 65—113. — 3) Miscellanea: а) Руська „Кройника“ з XVII в., подав о. Арістарх Крижановський; б) П. Литвинова-Бартош (некрольоґ); в) Олександр Шипін (некрольоґ), под. М. Грушевський.

Ст. 1—5. — 4) Наукова хроніка: Огляд часописей за р. 1903.
Ст. 1—64. — 5) Бібліографія (рецензії й справозданя). Ст. 1—34.

Матеріали до укр.-руської етнології Видане етнографічної комісії за редакцією Хв. Вовка. Т. VII. Гуцульщина. Написав проф. Володимир Шухевич. Четверта часть. У Львові, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 272, 8^о.

Хроніка українсько-руського Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. Ч. 19. Вип. III. Май—серпень. Львів, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 32, 8^о. Ціна 30 сот. Зміст: Загальні збори. — Засідання Виділу. — Засідання секцій. (Др. К. Левицький — Перші кроки нового австр. цивільного процесу. М. Грушевський — Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії східного славянства. Ів. Джиджора — Нові причинки до історії московсько-українських відносин 1726—37 рр. М. Грушевський — Спірні питання староруської етнографії. Яр. Ільницький — Право перевозу на залізницях. М. Грушевський — Етнографічні зміни і культурні впливи в археологічному матеріалі України-Руси. Др. С. Дністрянський — Mandatum в починні права. З. Кузеля — Огляд літератури по етнографії в зах. і серед. Європі в рр. 1900—2. О. Радакова — Про золотарство у староб. пов. в Харківщині. Др. В. Левицький — Про верові місця функції ζ (s). Засідання комісій. — Участь Товариства у з'їзді чеських правників у Празі. — Нові видання Товариства.

Літературно-Науковий Вістник (наукова частина).

IX книжка (за вересень):

- Др. Євген Олесницький — З перед четвертини столітя.
Іван Раковський — Вплив цивілізації на людські нерви.
І. Франко — Східно-західні непорозуміння.
II. — В справі перекладу Сьвятого Письма.
Хроніка і бібліографія.

X книжка (за жовтень):

- І. Франко — Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм.
Володимир Гнатюк — Брєтик між москвофілами.
Син України — Азіатські люди.
І. Франко — Новини нашої літератури.
II. Віллярі — Ирредентизм.
Хроніка і бібліографія.

XI книжка (за падоліст):

Іван Кревецький — Київське історичне товариство Несторалітописця.

М. Лозинський — З сучасного робітницького руху (Конець буде).

II. Ваглер — Новітні вигади в старині (Конець).

Non Severus — Шевченко і критики.

Хроніка і бібліографія.

XII книжка (за грудень):

Іван Франко — Подуви весни в Росії.

М. Лозинський — З сучасного робітницького руху (конець).

М. О. — З українських розрухів.

В. — Два ювілеї.

Д. Лукіянович — Євгенія Ярошинська.

До збирачів етнографічних матеріалів.

Хроніка і бібліографія.

В і д б и т к и.

Матеріали до історії Коліївщини. Польська поема про уманську рівню. Подав др. Іван Франко. (Відбитка з „Записок“ т. LXII). Львів, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 40, 8⁰, Ціна 40 сот.

Із судової практики. Написав Іван Чернявський. (Відбитка з „Часописи правничої і економічної“ т. VI і VII). Львів, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 17, 8⁰. Ціна 17 сот.

Право перевозу на залізницях. Написав Ярослав Ільницький. (Відбитка з „Часописи правничої і економічної“ т. VI і VII). Львів, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 28, 8⁰. Ціна 28 сот.

Ususfructus nominis. Написав Юліян Заяц. (Конець). (Відбитка з „Часописи правничої і економічної“ т. VI і VII). Львів, 1904. З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка. Ст. 21—45, 8⁰. Ціна 24 сот.